

EU Democracy and digital transformation: What are the challenges and opportunities for democratic processes?

Digitalisering brengt voor de democratie binnen Europa kansen en bedreigingen met zich mee. Om dit toe te lichten hebben wij ons geïnspireerd op een tekst van Hurenkamp (2024)¹ die in hoofdzaak spreekt over vier kenmerken van een democratie. Elk van die kenmerken hebben wij gelegd op evoluties veroorzaakt door digitale transformaties in onze samenleving. Wat voor ons aanzien wordt als supersysteem, artificiële intelligentie ofwel AI, biedt ons als Europeanen zowel mogelijkheden als uitdagingen in de wijze waarop we komende jaren onze democratie willen vormgeven. In eerste instantie schetsen we per criterium enkele bedreigingen voor de democratie onder invloed van digitalisering. Telkens doen we daarbij enkele algemene suggesties waar het beleid rekening mee kan houden. Vervolgens benoemen we hoe digitalisering ook kansen biedt om elk van deze vier suggesties te realiseren.

Het eerste criterium stelt dat niemand zich horig of ondergeschikt mag voelen in een democratie. Een democratie die niet allen dient, dient tot niets. Vraag is of alle Europese burgers elkaar recht in de ogen kunnen kijken, zonder vrees de ander tekort te doen? Deze vraag geldt des te meer voor Europese politici: kunnen zij de ‘gewone Europese burger’ recht in de ogen kijken? Volgens ons vormt het gebruik van artificiële intelligentie door politici een risico. Het is namelijk universeel geweten dat AI niet altijd als even betrouwbaar wordt geacht. Mensen in het Zuiden worden uitgebuit om datasets van AI te voeden en de gebruikte algoritmes zijn niet vrij van vooroordelen, zo bleek reeds meermaals uit onderzoek en getuigenissen uit de Tech wereld zelf. Wanneer Europese politici zich steeds vaker zullen beroepen op AI om beleidsbeslissingen te nemen, stellen wij ons de vraag of de democratie voort allen dient. Worden bestaande groepen die reeds weinig gerepresenteerd worden bestendig in hun politieke onzichtbaarheid in een digitaal systeem dat steeds aan legitimiteit wint maar aan transparantie inboet? Of zijn we op weg naar een nieuwe Europese klasse horigen ondergeschikt aan de wil van een digitaal geletterde klasse die wel bediend wordt door AI gebaseerde besluitvormingsprocessen? Om die reden pleiten wij voor minderhedentoets voor elke

---

¹ Hurenkamp, M. (2024). Valse vrienden: democratie als mensenwerk. *Tijdschrift Sociologie*, 5(0). <https://doi.org/10.38139/ts.2024.03>

politieke beslissing genomen met behulp van artificiële intelligentie binnen de Europese Unie.

Het tweede criterium stelt dat iedereen zich een beetje eigenaar moet voelen van de democratie. Voelen we ons als inwoner van de Europese Unie met z'n allen drager van de collectieve vruchten van het Europese bestuur? Dit vraagt een gelijke toegang tot de mogelijkheden die Europa ons biedt. Zeker in tijden van digitalisering kunnen we ons steeds makkelijker informeren over de mogelijkheden die we als onderdanen van de Europese Unie hebben. We moeten als Europese burger gelijke toegang krijgen tot instanties, wetgeving, ... maar ook in eerste plaats tot de info die AI doorspeelt naar onze machtsvertegenwoordigers, pas dan kunnen we de democratie een eerlijk proces noemen. En net daar knelt het schoentje. In hoeverre zijn wij als burger in staat om ingewikkelde beslissingsmechanismen van AI te traceren in de genomen beslissingen? Zijn wij als Europeaan verder in staat ons te beroepen op betrouwbare informatie in tijden waarin nepnieuws welig tiert? Dit resulteert in een moeilijk omkeerbare manipulatie van het volk, waarbij dreigt dat de Europese burger het onderscheid tussen feit en fictie steeds moeilijker zal kunnen maken. Hieruit volgt dan weer een verzwakking van de democratie. We pleiten om die reden voor een verdere optimalisatie van de communicatie omtrent de beslissingen gemaakt op Europees niveau, controlemechanismen die waken over betrouwbaarheid en daarover communiceren, maar eveneens voor informatie met betrekking tot de wijze waarop beslissingen tot stand komen wanneer die mede gebaseerd zijn op AI.

Het derde criterium van een goed werkende democratie is gelijke participatie. Democratie is een zaak van alle Europeanen en niet van een select clubje technocraten aan wie we de macht toekennen. In tijden van digitalisering hebben we meer dan ooit nood aan eerlijke dialoog waarin ruimte is voor emotie, Europees buikgevoel, in een klimaat waarin de tijdsgeest en concrete politieke context mee in rekening gebracht wordt. De Europese straat vormt de hartslag van onze democratie. Niet de politiek vertaalde inzichten van enkele experts die zich steeds vaker laten bedienen door algoritmes, maar het voeling met de basis missen. Zonder betrokkenheid van de Europese burger, kunnen er geen gedragen besluiten genomen worden. Net daarom is de technocraat zowel vriend als vijand voor de democratie. Om die reden pleiten wij voor een breed Europees middenveld die het contact met de Europese burger garandeert en mee de vinger aan de pols houdt van wat leeft onder de Europese bevolking en dit ook politiek weet te verwoorden. Dat supranationaal middenveld tekent zich op dit moment nog te weinig af.

Als vierde en laatste criterium hebben we wederkerigheid. Opvattingen van Europese burgers de rug toe keren, omdat we niet in staat zijn onszelf er in te verplaatsen is nefast voor de democratie die uitgaat van een gelijkwaardigheid van ieders zienswijze. De digitalisering die ons allen sinds enkele jaren overspoelt brengt met zich mee dat we als burger steeds meer beroep doen op informatie die ons eigen denken bevestigt. Een

'confirmation bias' in de wijze waarop we informatie opzoeken, verwerken en gebruiken leidt tot meer polarisering dan dialoog. De Coronacrisis van 2020 en de nasleep van het vaccinatiebeleid in Europese landen is in dat verband heel illustratief. Vaxxers en Antivaxxers stonden lijnrecht tegenover elkaar namen stelling in door zich te omringen met online gelijkgestemden. Wederkerigheid, en de voorwaarden scheppen tot wederkerigheid, is in dit verband cruciaal. In die zin pleiten wij voor een actieve rol van de Europese Unie die dialoog faciliteert op nationaal en supranationaal niveau. Enkel op die manier kan het democratie een zaak van het collectief blijven.

Over het algemeen zien we dat onze democratie een heel kwetsbaar systeem is. Bovenstaande argumenten laten zien hoe digitale transformaties het potentieel hebben bestaande valkuilen verder uit te diepen of nieuwe uitdagingen met zich mee brengen.

Bieden digitalisering en artificiële intelligentie ons dan echt geen kansen? Zeker wel. Elk van bovengenoemde uitdagingen voor onze democratie en de suggesties die wij formuleerden, kunnen ook baat hebben bij digitale transformaties die onze Europese samenleving ondergaat.

Denk bijvoorbeeld aan de snelle reactie die we krijgen nadat we een vraag aan ons supersysteem stellen. Die ziet namelijk ook niet hoe de persoon achter het scherm er fysiek uitziet, dus hebben we niet te maken met vooroordelen. De Chabot antwoordt iedereen en is voor iedereen even behulpzaam. AI geeft mensen de kans om hun kennis bij te schaven, en hun opinies te verruimen. Op die manier zullen Europese burgers ons democratisch systeem beter begrijpen en hun stemgedrag ten goede beïnvloed zien. Dit alles komt in het bijzonder minderheidsgroepen binnen Europa ten goede omdat het hen tot actor optilt en niet tot horige maakt. Diezelfde digitale tools kunnen ingezet worden in de strijd tegen nepnieuws en de toegankelijkheid van betrouwbare informatie garanderen. Betrouwbare communicatie moet op die manier een kwaliteitskenmerk van de Europese Unie worden op wereldtoneel. Als koploper in het garanderen van betrouwbare informatie en het toezien op de geldende privacywetgeving kan Europa zich wereldwijd onderscheiden en opnieuw toonaangevend worden. Digitalisering geeft ons verder ook nog kansen op socio-economisch vlak. AI kan ons helpen met het snel verwerken van heel veel cijfers om onze positie ook economisch concurrentieel te houden maar evengoed kansen bieden om een Europees middenveld uit te bouwen die de vertaalslag kan maken tussen politiek en bevolking, en vice versa. De bevolking kan op een directere manier participeren en Europese politici slagen er zo beter in voeling te houden met de bevolking. Tot slot kan digitalisering ook op een hedendaagse manier dialoog garanderen. De vele Europese initiatieven tot uitwisseling binnen onderwijs (cfr. Erasmus), al dan niet digitaal, zij in dat opzicht alvast een absolute troef, en is volgens ons uit te breiden naar andere lagen van de Europese bevolking.

Uit al onze bovenstaande ideeën kunnen we concluderen dat digitalisering en artificiële intelligentie ons heel wat te bieden hebben als we als Europese samenleving erin slagen deze middelen in te zetten op zo'n manier dat ze ons dienen, en niet omgekeerd. Kritisch ingesteldheid en de regie van de democratie zelf in handen houden zijn daarin cruciaal. Als we de verschillende criteria van democratie zoals geschetst door Hurenkamp (2024), goed in ons achterhoofd houden, dan beschikken we over een kompas die ons als Europees burger de nodige tools aanreikt om I.T.-technologische innovaties aan te wenden in het belang van alle Europese burgers. Europese politici moeten te allen tijde streven naar een eensgezind Europa en inzetten op het vertrouwen van de bevolking zodat democratie een zaak blijft van burgers én politici die samen het Europa van morgen tekenen.

Kind regards,

Team 6WZW2 Belgium